

ÇOCUKLARDA

ÖFKE VE SALDIRGANLIK,

YALAN SÖYLEME, İNATÇILIK

KIRIKKALE REHBERLİK VE ARAŞTIRMA
MERKEZİ

1-ÇOCUKLARDA ÖFKE VE SALDIRGANLIK DAVRANIŞLARI

Çocuklarda sık görülen davranış bozukluklarından birisi de saldırganlıktır. Bazı çocuklar davranışlarıyla saldırganlıklarını açıkça sergiler. Çocuk akranlarına ya da çevresindeki diğer insanlara vurur, tekme atar, bir şeyler fırlatır. Etrafındaki insanlara fiziksel zarar verir. Bazı saldırgan çocuklar ise etrafındaki insanlara fiziksel zarar vermez; ancak düşmanca oyunlar oynayarak, oyuncakları kırarak saldırganlığını ortaya çıkarır.

Çocuğun sergilediği bu davranışları ne sıklıkla yaptığı ve ne düzeyde olduğu çok önemlidir. **Küçük çocukların büyük bir kısmında bu tarz hareketler gözlemlenir; ancak çocuk bu davranışları sürekli ve yineleyerek sergiliyorsa, bulunduğu ortamlarda özellikle arkadaşlarına karşı saldırgan davranıyorsa bu davranışların aile tarafından dikkate alınması gerekir.**

Saldırganlık küçük çocuklarda normal bir tepki biçimidir. Çocuğun güvenlik, mutluluk ya da başka bir gereksiniminin şekil değiştirerek başka bir biçimde ortaya çıkmasıdır. Saldırganlığı kişisel bir yaralanmanın bir başka şekilde sonuçlanması olarak tanımlayabiliriz. Bu yaralanma sonucunda çocuğun akranlarına vurması, ısırması, eşyaları fırlatması, tekmelemesi, tükürmesi ve zarar vermeyi amaçlayan tehditler şeklinde sözel saldırılarda bulunmasıdır.

Sürekli ve aşırı biçimde saldırgan olan çocuk sinirli, anlaşılmaz, eyleme hazır ve aşırı geçimsizdir. İlişkileri gergin ve sürtüşmelidir. Hemen parlar ve kavgaya hazırdır. Durmadan kuralları çiğner ve ceza görür. Bu çocuklar cezadan etkilenmez yada kısa süreli etkilenmiş gibi görünürler. Olağan anlaşmazlıkları bile bilek gücüyle çözmeye çalışırlar. Tepkileri ölçsüz ve duruma orantısızdır. Öfkesini yenemez ve hep kendini haklı çıkarmaya çalışır. Bu çocuklar evde okulda sürekli sorun yaratırlar ve yetişkinlerle sürekli çatışma içindedirler. Genellikle erkek çocuklar daha saldırgandırlar.

SALDIRGANLIĞIN NEDENLERİ NELERDİR?

1- Saldırgan davranışların ebeveynler tarafından ödüllendirilmesi. Geleneksel kültürün erkek çocuğun saldırganlığını onaylaması(Ör: parkta iki çocuk birbirini döver. Biri daha çok dayak yerse, annesinin çocuğunun kendisini savunmadığı düşüncesiyle üzülməsi)

- 2- Çocuğun yetişkinlerden katı ceza, anlayışsızlık ve yetersiz sevgi görmesi
- 3- Babanın uzun süreli yokluğunda, annenin sürekli çocuğun etrafında olmasıyla ortaya çıkan ortam
- 4- TV. Ve kitle iletişim araçlarının olumsuz etkisi
- 5- Ana-baba tutumlarının olumsuzluğu, çocukla aralarındaki iletişimin iyi olmaması
- 6- Çocuğun ana-babasından dayak yemesi
- 7- Beyin zarı iltihabı, beyin zedelenmesi gibi fizyolojik sorunlar

SALDIRGAN DAVRANIŞLARI NASIL ÖNLEYEBİLİRİZ?

- 1- Her şeyden önce ana-baba çocuğa saldırganlık modeli olmamalıdır. (Evde dayak yiyen bir çocuk varsa kardeşini dövüyor. Kardeşi yoksa okulda en ufak bir sorunda arkadaşına vuruyor. yada hayvanlara eziyet ediyor.) Çünkü dayak herkes için olumsuz duygular yaratır.
- 2- Çok fazla saldırgan davranışlara tolerans gösterilmemelidir. Çocuğun istekleri bu tip davranışlar yapınca yerine getiriliyorsa, çocuk isteklerini yaptırmada araç olarak görmeye başlar. Bu yolla istekleri yerine getirilmemelidir. Saldırgan davranışlar ödüllendirilmemeli ve onun bu davranışının istenmeyen bir davranış olduğu hemen gösterilmelidir.
- 3- Saldırgan davranışlar kesinlikle dayakla cezalandırılmamalıdır. Ana-babanın ilgisi sevgisi azaldığında ve fiziksel cezalar uzun süre devam ettiğinde, çocukta saldırgan, asi, sorumsuz davranışlar gelişir. Saldırgan davranışlar ortaya çıktığında, yetişkinler sakin davranmalı, anormal duygusal tepkiler yerine ben dilini kullanmalıdır. (Böyle davrandığın için üzüldüm) Dayak saldırgan davranışın hemen bitiminde uygulandığı zaman, onun hemen kesilmesini sağlayabilir ancak, çocukta düşmanca duygular geliştirir.
- 4- Çocuk gergin ve sinirliken onunla tartışmamalı, sakinleşmesini beklemeli ve daha sonra davranışı ile ilgili konuşulmalıdır.
- 5- Çocuğa sosyal olgunluğuna uygun çeşitli sorumluluklar verilmeli, başarabileceği kadarıyla birçok şeyleri başlatıp, bitirmesi sağlanmalıdır. Çocuk başarıma duygusunu yaşamalıdır.
- 6- Çocuğa bu davranışın dezavantajları gösterilmelidir. Saldırgan davranışları ile isteklerini elde edemeyeceğini, istediği şeyleri kaybettiğini görmeli ve yaşamalıdır.

- 7- Olumlu davranışı pekiştirme: Ana-baba ve diğer yetişkinler çocuğun olumlu davranışını görüp, olumsuz davranışı görmezlikten gelmelidir. Çocuk bu davranışı yapmadığında sözel olarak ödüllendirilmelidir. Örn:10dk. Kavgta etmeden ve bağırmadan oynadığında bu davranışını sözel olarak ödüllendirme vb.
- 8- Çocuğun dışarıda oynamasına izin verme, bu çocuğun gerilimini azaltır ve enerjisini boşaltma imkanı sağlar.
- 9- Saldırgan davranış diğer çocukların güvenliğini ciddi bir şekilde tehdit etmedikçe bu davranışın üstünde durmamak gerekir.
- 10- Kendi kendine konuşma: Çocuk oldukça dürtüsel davranıyorsa ve onun bu yönünü kontrol etmede güçlük yaşıyorsa; çocuğa başkalarına vuracağı zaman, kendi kendini engelleyici cümleler söylemesi öğretilir. Örnek: 10 a kadar say ve ona vurma gibi.
- 11- Çocuk saldırgan modellerle karşı karşıya getirilmemelidir. TV deki şiddet içeren programları seyretmesi engellenmelidir. Eğer kesinlikle engel olunamıyorsa, ana-baba çocukla birlikte seyrederek şiddetin sonuçlarını tartışabilirler. Ayrıca bu şiddet filmlerinin gerçek yaşamın modeli değil, kurmaca olduğu çocuğa anlatılabilir.
- 12- Kızgınlıktan kurtulmak için alternatifler bulunabilir. Yumruklanabilen kil, çakılabilen çiviler, resim çizme, boyama çocuğun kızgınlık duygularını kontrol altına almayı sağlayabilir. Ayrıca futbol, basketbol gibi sporlar kabul gören çıkış yollarıdır.
- 13- Her yaş ve dönemde çocuğun temel ihtiyaçları zamanında yerine getirilmelidir.
- 14- Bu çocukların özellikle baba ile daha çok birlikte olması sağlanmalıdır.
- 15- Anne-babalar bu çocuklarla iletişim kurarken ben dilini kullanmalıdır. Örnek: Böyle kavgta ettiğin zaman rahatsız oluyorum, üzülüyorum gibi. Kişiler duygu, düşünce ve ihtiyaçlarını anında dile getirmelidir.

2-YALAN SÖYLEME

Günlük yaşamımızda birçoğumuz yalana başvurabiliriz. Örneğin: Arkadaşımıza "Bugün seninle olmayı canım istemiyor." yerine, "İşim var." diyebilmekteyiz. Çünkü gerçeği söylersek onu inciteceğimize korkarız. Yalan herkesçe ayıplanan bir davranıştır. Genellikle kendi yalanımızı gerekli, diğer insanların söylediği yalanı büyük yalan olarak görürüz.

Başkalarını bilerek aldatmak amacıyla söylenen yalanlar, gerçek yalanlardır. Çocukların yalanları, aldatma amacı gütmaz. Çocuk gerçeği iyi değerlendiremediği için, gördüklerini çarpıtarak anlatır ve uydurur. Kimi ana-baba, çocuğun olmamış şeyleri olmuş gibi anlatmasını yalan saymaktadır. Bunları dinlemek ve olduğu gibi kabul etmek yerine çocuğu suçlar. Üç-beş yaş çocuğunun hayal dünyası çok geniş olduğu için inanılmaz öyküler anlatırlar ve bu dönemde yalan ile yalan olmayanı ayırt edemezler.

1-Hayali Yalanlar: Küçük çocuklar gerçeği iyi değerlendiremedikleri için uydururlar. Yetişkinler de bunları yalan olarak görebilmektedirler.

2-Taklit Yalanlar: Çocuklar ana-babayı örnek alır. Ana-babanın yalanına tanık olan çocuk, yalan söylemeyi öğrenir. Örneğin: "Doktora gidiyoruz." diye gezmeye giden anne-baba, çocuğun yalan söylemesine zemin hazırlar.

3-Sosyal Yalanlar: Bunlar en yaygın olan yalanlardır. Bir yere gideceğimiz zaman, gitmek istemiyorsak, "Hastayım." diyebiliriz.

4-Savunma Yalanları Çocuk kendini korumak için yalan söyler.

Çocuk sık sık eleştiriliyor, çocuğa sert tepki gösteriliyor ve mükemmelliğe zorlanıyorsa çocuk, yalana başvurabilir. Çocuk doğru söylediğinde "Yalan söylüyorsun." diye suçlanıyorsa çocukta, bu yalanların alışkanlık haline gelmesine neden olabilmektedir.

5-Yüceltilmiş Yalanlar: Başkalarının hayranlığını kazanmak için söylenen yalanlardır. Bazen de çocuklar bir özlemini dile getirmek için yalan söyler. Örneğin. Babası ölen bir çocuğun "Babam var." demesi gibi. Normal yollardan takdir edilmeyen çocuk, yalana başvuracaktır. "Annem öldü." diyen bir çocuk, kardeş doğumu ile birlikte ilgisiz kaldığı için böyle söyleyebilir.

YALAN SÖYLEME NASIL ÖNLENİR?

- 1-Yetişkinler örnek olmalıdır. Eğer anne-baba başkalarına yalan söyleyecek olursa, çocuğun, dürüstlüğün önemini anlaması çok güç olacaktır. Çocuklar hangi yaşta olursa olsun çocuğa yaşına uygun bir dille doğruyu söylemek gerekir.
- 2-Aşırı tepki göstermemeli, yumuşak, hoşgörülü olmalı ve cezadan kaçınmalıdır. Aşırı tepki göstermek, çocuğun sizin öfkenizden korunmak için, yalan söylemeye devam etmesine yol açar.
- 3-Çocuklardan başaramayacakları şeyler beklememelidir.
- 4-Fazla baskıdan kaçınmalı ve koyduğumuz kurallarla çocuğun yaşamını fazla sınırlamamalıdır.
- 5-Çocuğu yetişkinler araç olarak kullanmamalıdır. Örnek: Anne ya da babanın çocuğa yalan söyletmesi. Annenin: "Bu yaptığımızı baban duymasın." demesi.
- 6-Gizli polis gibi çocuğu sorgulamamalı: Örneğin: "Doğru söylersen ceza vermeyeceğim." dedikten sonra, çocuk doğruyu söyleyince "Biliyordum." diyerek tepki vermek ya da dayak, çocukta yalanı pekiştirir. Çünkü çocuk doğruyu söyleyince kötü karşılanmaktadır.
- 7-Çocuğun diğer çocuklarla kıyaslanmaması gerekir.
- 8-Ana-baba-çocuk iletişiminin olumlu olması gerekir. Çocuk istek, sıkıntı, kaygı ve endişelerini bizimle konuşabilmelidir. Onu dinlemek ve çözüm yollarını kendisinin bulmasına yardımcı olmak gerekir.
- 9-Yalan söylediği için çocuğu suçlamamak gerekir. "Yalancı" etiketi yapıştırılmamalıdır
- 10-Doğrudan emin olmak için kontrol etmelisiniz. Çocuğa; "Ödevin bitti mi?" diye sormak yerine "Ödevini görmek istiyorum." deyin.

3-ÇOCUKLARDA SÖZ DİNLEMEME, İNATÇILIK

Çocukta inatçılık, çocuğun belli bir makul nedeni olmaksızın, bir harekette ısrar etmesi, davranışını, düşüncesini, durumunu değiştirmemesi şeklinde tanımlanabilir. İnatçılık çocuğun duygusal gelişiminin bir sonucudur ve en çok çocukluk döneminde yaşanır. Bu yaşlarda inatçılık doğal ve normaldir. Çocuk ben duygusunun ve özgür olma bilincinin gelişiminden kaynaklanan inatçılık gösterir. Çocuk her şeyi kendi yapmak ister. Yaptığı şeyler hoşuna gider, çevresinden gelen direnmeyi yenmeye çalışır. Kendi varlığını hissettirmeye, kabul ettirmeye çalışır. Kendince o hep haklıdır.

İNATÇILIĞIN NEDENLERİ: Çocuğa fazla baskı yapılması, Çocuğun tüm isteklerinin önüne geçilmesi, Yanlış ve yetersiz eğitim, Kardeş kıskançlığı, Yetişkinlerin kendi istekleriyle çocuğun istekleri arasında çelişkili davranış sergilemeleri, Çocuğa bağımsızlık duygusunun verilmemesi, Girişimciliğin desteklenmemesi

ANNE BABALARA ÖNERİLER

- 1.Anne-babaların İnatçılığa karşı alacağı en uygun önlem çocuğa karşı aşırı ısrarcı olmamak ve çocuğu kendi haline bırakmaktır. Çocuğa uygulanacak emir ve yasaklarla çocuğun benlik algısını ve hareket serbestliğini engellemek yanlıştır. Burada önemli olan nokta çocuğu kendi haline bırakmak deyince onun her istediğini yapmasına göz yummak olarak algılanmamasıdır.
2. Anne-babaların yaptığı en büyük hatalardan biri çocuklarıyla inatlaşmalarıdır. Şayet çocuğunuzla inatlaşırsanız çocuğun inadını arttırmış olursunuz. İnadının nedenini bulup çözmeye çalışmalısınız.
- 3.Sizin de çözüm bulamadığınız durumlarda çocuğun ilgisini başka yöne çekmeyi, dikkatini dağıtmayı deneyin, bunun için ilgi duyduğu şeyleri keşfetmelisiniz. Oyun oynama seçenekleri sunmak olabilir.
- 4.Çocukların yaptıkları şeyden vazgeçmeleri için yapma etme şeklinde -me -ma eki içeren fillerle uyarılmaları, o işlerden vazgeçmelerini sağlamaz,, tam tersi inadına o işi yapmaları için pekiştirme görevi yapabilir. Onunla oynama demek yerine, gel şununla oyna, gel buna bak gibi seçenekler göstermek gerekir.
- 5.Çocuğa "inatçı" kelimesi kullanmayın. Kendi kafanızda da ay bu çocuk ne inat diye bir imaj geliştirip bunu başkalarıyla paylaşırız çocuğun inatçılığını desteklemiş olursunuz. Dikkat dağıtma yöntemi üzerinde ısrarla çalışıp olayı eğlenceye vurarak atlarmaya çalışın.
- 6.Çocuk eğitimi ve kuralları belirlemede, uygulamada aile üyeleri arasında uyum ve söz birliği olmalıdır. Babanın kızdığı bir davranışı anne gülerken karşılar veya "Çocuğun üstüne gitme" diyerek korumaya kalkarsa çocuk neyin doğru olduğunu anlayamaz bocalar
- 7.Çocuğa isteklerini olumlu bir dille ifade etmesi hatırlatılmalı, haklı istekleri yerine getirilmelidir. Yerine getirilmeyen haksız ve zamansız isteklerin sebepleri açıklanmalı; bazı isteklere kavuşmak için hak etmesi, beklemesi ve sabretmesi gerektiği öğretilmelidir.